

חוברת לימוד והגות

ספירת העומר

11 נושאים ללימוד ולדיון סביב שולחן החג

אחת־עשרה שאלות מתוך שיעורו של הרב רפאל בניזרי "חודש העומר:
לספור כדי להיספר": מה סופרים באמת במשך ארבעים ותשעה ימים,
מדוע "כורתים" ברית, מה ערכם של פני אדם, ומדוע ההפוגה חלה
למחרת הלב.

הרב רפאל בניזרי

תוכן הנושאים

נושאים להגות ושאלות לשיחה סביב השולחן בימי ספירת העומר

01	ברית הארץ התלויה בעומר
02	זמן שאנו עצמנו קובעים
03	היום שבו פסק המן
04	שבע פעמים שבע
05	האדם הגדול והאדם הקטן
06	איננו סופרים ימים – אנו סופרים את העומר
07	"יש" ו"אל": הראש מכריע
08	מדוע "כורתים" ברית?
09	מה עלתה לאהרן שמחתו
10	היום השלושים ושלשה הוא למחרת הלב
11	ראשית האדמה, ראשית העם

הצגה

בין פסח ליום השלושים ושלושה לעומר מתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא: כמעט אלף לוויות ביום. הרב יוצא מן האסון הזה, וממדרש המבקש שלא לזלזל במצות העומר, שכן הבטחת הארץ תלויה בה.

השאלה

כמה החסירו תלמידי רבי עקיבא — ומדוע הבטחת הארץ תלויה בספירה?

התשובה

המדרש: אל תהי מצות העומר קלה בעיניך, שבה תלויה ברית הארץ.

הם לא הכירו זה בזה. אין מדובר בחוסר אהבת הרע, אלא בחוסר הכרה בכבודו האנושי של כל אדם: הם לא ביקשו לקבל את השונות, את הגיוון, את הגוונים בורם המחשבה שכל אחד בוחר בו — ובלבד שהוא נובע מן המקור ושב אל המקור.

הבעיה אינה זרה לימינו. רבי עקיבא נאלץ ללכת לחפש חמישה תלמידים בדרום הארץ, שדרכם חידש את מורשת התורה שבידינו.

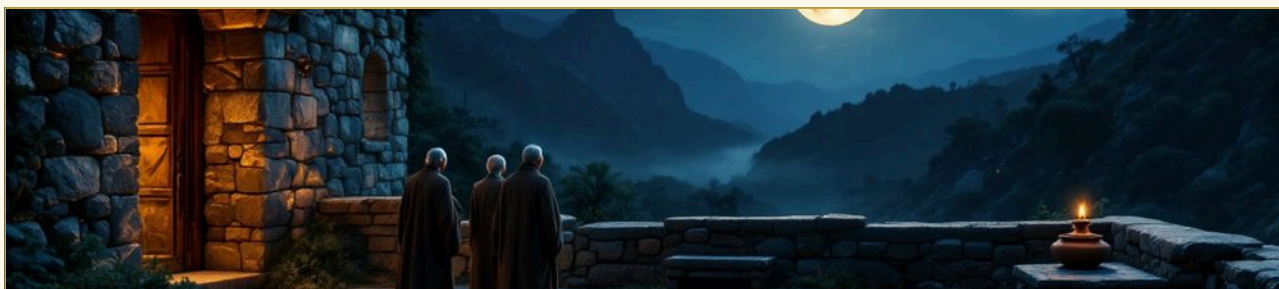
לכן אין לזלזל במצות העומר: ברית הבטחת הארץ תלויה בה. אי אפשר לרשת ארץ בלי שלמדנו להכיר באחר.

מסקנת הרב

ברית הבטחת הארץ — היא תלויה בה.

לקח לשולחן

לאהוב משהו ולהכיר בכבודו, האם זה אותו דבר? יאמר כל אחד את דעתו של מי הוא "סובל" בלי להכיר בה באמת — ומה היה משתנה אילו הכיר בה.

הצגה

בימי העומר סופרים גם את הימים וגם את השבועות. אבל על אילו ימים מדובר? הרב משיב: לא על ימי הבריאה, אלא על ימי היווצרותו של העם היהודי. והוא מביא ראיה מפתיעה, מן הלוח.

השאלה

אם אפילו ראש השנה יכול להידחות בידי בית דין, למי שייך הזמן שאנו סופרים?

התשובה

אנו סופרים את הימים ואת השבועות של היווצרות העם היהודי ושל צעדתו אל ארץ ישראל. שכן תכלית יציאת מצרים היא הברית בסיני, ואחר כך הביאה אל ארץ ישראל, כדי לחגוג בה את הפסח ולהביא בה את העומר.

הזמן הזה אינו זמן הבריאה: זה זמן שאנו קבענו. דמיינו: ראש השנה, יום השנה לבריאה, נדחה בחודש בשנה מעוברת. יום הדין, יום החשבון, מתאחר, משום שבת הדין החליט לאזן בין שנת החמה לשנת הלבנה ויצר שנה של שלושה עשר חודשים.

הזמן הזה הוא זה שה' ביקש מאיתנו למנות לעצמנו, למועדינו, למאורעותינו. אפילו מתן תורה תלוי במודעות זו לזמן שנטלנו עלינו, יום אחר יום.

מסקנת הרב

אנחנו קובעים את הזמן מתוך מאורעותינו, מתוך ההיסטוריה שלנו.

לקח לשולחן

האם אנו סובלים את זמננו, או נוטלים אותו לידינו? יאמר כל אחד איזה "יום" בשבוע שלו הקדיש בעצמו לדבר שחשוב באמת.

הצגה

העומר הוא מידה: מידת המן שירד בכל יום במדבר ארבעים שנה. ואחר כך בא הקציר הראשון בארץ ישראל, והמן פוסק. ביום זה מבקשת התורה להביא מידת שעורים מן הקציר הראשון, לפני שנהנים מעמלק.

השאלה

מדוע צריך, ביום שבו האדם מתחיל לאכול מיגיע כפיו, להביא תחילה מידת תבואה למקדש?

התשובה

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ג).

האדם מתחיל להזין מפרי עמלו ומתוצרת אדמתו. אבל בינתיים הביא את העומר: מידת שעורים, הקציר הראשון שנעשה למחרת הפסח. קרבן זה קישר בין המן, המזון השמימי, לבין תוצרת עמלו של האדם, המזון הארצי. והמפגש בין שני המזונות האלה הוא שמבטיח את החיים.

לא רק הלחם החומרי מזין את האדם: גם הדבר האלוקי מזין אותו. אם אנו רוצים שהמזון יועיל לנו במלואו, צריך שיהיה לו ממד רוחני, שישוב אל מקורו.

ואכן, הציווי הראשון שניתן לאדם בנ ערן היה להזין מן הפירות, ובנדיבות: כדי לשמור על הקשר ההכרחי בין הממשי, החומרי והרוחני.

מסקנת הרב

המפגש בין שני המזונות האלה, השמימי והארצי, הוא שמבטיח באמת את החיים.

לקח לשולחן

במה שאנו אוכלים הערב, איזה חלק הוא פרי עבודתנו, ואיזה מתנה? יאמר כל אחד מה קיבל השנה בלי שהרוויח אותו.

הצגה

כשסופרים את העומר, סופרים את היום שבו נמצאים, ובאותה שעה את השבוע השייך לו. ארבעים ותשעה ימים: שבע פעמים שבע. הרב מעיר שגימטריית המילה "מדה", המידה, התכונה, היא דווקא ארבעים ותשע.

השאלה

מדוע לספור כשבעה, ומהן שבע ה"מידות" האלה שיש להפנים?

התשובה

"מדה": מ"ם 40, דל"ת 4, ה"א 5 — ארבעים ותשע.

כל יום מכיל מבנה של שבעה המקבץ בזעיר אנפין את כל יסודות הבריאה, תוך הבלטת ייחודו של אותו יום. לשבעת הימים האלה לכל אחד ייחודו, וכך גם לאדם יש מידותיו.

יש שבע מידות המנהיגות את העולם. מעלות אלה, ספירות אלה, הן המנהלות את חיינו והן המנהלות את העולם, ועלינו להפנים אותן כדי למצוא דרכן שוב את ממד ה"אדם".

זה מבנה של בריאה חדשה: בארבעים ותשעה ימים, האדם מעצב מחדש את מידתו.

מסקנת הרב

יש שבע מידות המנהיגות את העולם; הן המנהלות את חיינו, הן המנהלות את העולם.

לקח לשולחן

חסד, גבורה, תפארת, נצח... איזו ממידותינו מופרות, ואיזו חלשה מדי? יבחר כל אחד מידה אחת לעבוד עליה השבוע.

הצגה

התורה מדברת על "טבור הארץ", על "עין הארץ", על "פי הארץ", על "כנף הארץ". היא משאילה לעולם את תווי פניו של אדם. הרב לומד מכך מסקנה ממשית מאוד על הדרך שבה אנו אוכלים.

השאלה

אם העולם הוא אדם גדול, כיצד יכול האדם להפוך אותו לחסר משמעות — ומה משנה ברכה?

התשובה

חכמינו: האוכל בלי ברכה אוכל "ככלב".

התורה קוראת לעולם הנברא "אדם גדול", ואנחנו האדם הקטן: אישיותנו היא שעושה את אישיותו של העולם שבו אנו חיים. היא מייחסת לארץ את דמות אישיותו של האדם.

אם כן, כשהאדם נעשה חסר משמעות, כיצד הוא נעשה כך? קודם כול בדרך שבה הוא ניזון מפירות הארץ.

כשאין ברכה, אומרים חכמינו, הוא אוכל ככלב: הוא רואה במזון הזה טרף, כמו שהחיה מוצאת את טרפה ומבקשת לספק את יצרנה. לכן צריך ברכה.

מסקנת הרב

הוא רואה במזון הזה פשוט טרף.

לקח לשולחן

האם אנו אוכלים, או טורפים? יציע כל אחד דרך להאט, לברך או להודות לפני הסעודה, כדי שהשולחן לא יהיה סתם "לקיחת טרף".

הצגה

הברכה שאנו אומרים בכל ערב אינה אומרת "ספירת ימי העומר": היא אומרת "ספירת העומר". והעומר אינו נספר: הוא מידה, מנת המן שירדה בכל יום במדבר.

השאלה

אם את הימים אנו סופרים, מדוע הברכה מזכירה מידה של מזון?

התשובה

"על ספירת העומר"; "ספירה", מאותו שורש כמו "ספיר".

היה צריך לומר ספירת ימי העומר. לא: לא את הזמן אנו סופרים. ספירת העומר היא מה שנותן ערך למידה זו, שהייתה מנת המזון של כל אחד מבני ישראל במשך ארבעים שנות המדבר.

"ספירה" באה מ"ספיר": מדובר לטהר את צורתו, להחזיר לחפץ את שקיפותו. להחזיר למזון את שקיפותו, לקשור אותו אל מקור אצילותו.

לספור את העומר פירושו אפוא לספור את מה שקיבלנו עד שרואים דרכו מנין הוא בא.

מסקנת הרב

זה להחזיר לחפץ את שקיפותו, למזון את שקיפותו, לקשור אותו אל מקור אצילותו.

לקח לשולחן

אנו מודדים את שבועותינו בפגישות ובמועדים, לעולם לא במה שקיבלנו. יאמר כל אחד מה היה סופר אילו היה עליו לספור את "מנותיו" ולא את ימיו.

הצגה

"עמר" (עי"ן 70, מ"ם 40, רי"ש 200) שווה שלוש מאות ועשר, כמו המילה "יש". ל"יש" אין מקבילה בשפות אחרות: אין זה פועל, זה מתן מציאות לדבר. והרב קורא מילה זו הטמונה בשם ישראל עצמו.

השאלה

מה מטה אדם לצד ההווה או לצד האין — ומדוע חמור כל כך להשפיל אדם?

התשובה

"ישראל": "יש", "אל" (השלילה), ובאמצע הרי"ש, הראש.

ב"ישראל" יש "יש", המציאות, ובסוף "אל", השלילה. אין דרך ביניים: או ההווה, או האין. מי יכריע לאיזה צד? הרי"ש שבאמצע. הכול תלוי אם היא "ראש", לצד המלכות, או "רש", העני, הקטנוניות, ואז זו השקיעה.

הרי"ש הזה היא הפנים. יש שתי מציאויות באדם: מציאותו הגופנית, ופניו, המשקפים את פנימיותו.

לכן יש להיזהר שלא לגלות בוח, שלא להלבין פני חברו ברבים: פניו מאדימות, מחווירות, והדבר שקול לשפיכות דמים. חכמינו אומרים שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ימשכן כך את חייו של חברו.

מסקנת הרב

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.

לקח לשולחן

האם גרמנו למישהו להסמיק או להחוויר לפני אחרים, אפילו בצחוק? כיצד לתקן? ואת פניו של מי במשפחתנו עלינו לראות טוב יותר?

הצגה

בעברית, אין "עורכים" ברית: כורתים אותה. הפועל הוא פועל החיתוך. והמדרש קושר את הבטחת הארץ דווקא לברית הראשונה, ברית המילה.

השאלה

מדוע ברית, שאמורה לקשור, נאמרת בפועל שמפריד?

התשובה

הביטוי "כרת ברית".

היה צריך לומר לערוך ברית, לקשור. לא: משום שאנו נידונים להיות נפרדים זה מזה, אפילו באהבתנו. אבל כל אחד נפרד מחלק מעצמו והפקיד אותו בידי האחר, והאחר עשה כמותו; כך שבמקום שבו אנו נמצאים, היכן שנהיה, אנו נושאים עמנו את חלקו של כל אחד.

לכן הברית הראשונה היא ברית המילה: מדובר לחתוך, באבר ההולדה עצמו, ולהשאיר חלק מעצמך. אנו מתרבים ככל הנבראים, אבל לא באותה דרך — ובדרך זו תלוי האופן שבו אנו מנהלים את הארץ.

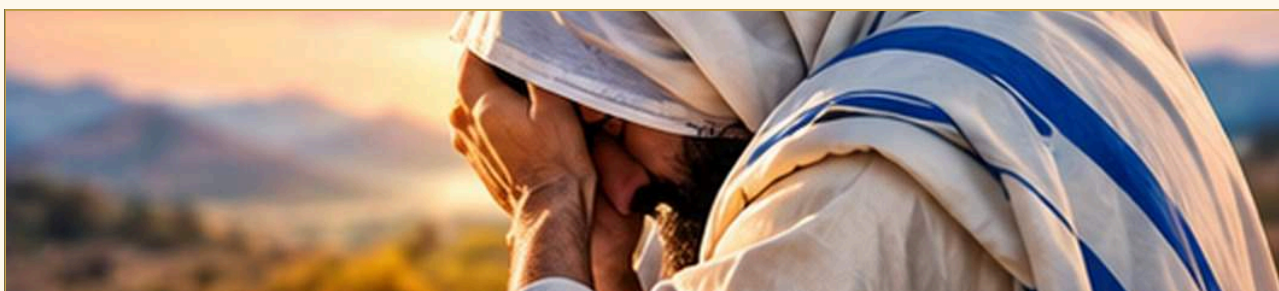
אפשר לצאת ממצרים ולצאת לצעדה זו אל הארץ: אם לא הסכמנו לחתוך מעצמנו, להשאיר מקום לאחר, לא עשינו דבר.

מסקנת הרב

אם לא הסכמנו לחתוך מעצמנו, להשאיר מקום לאחר, לא עשינו דבר. הכול צריך להתחיל מחדש.

לקח לשולחן

יאמר כל אחד מה כאמת כרת מעצמו בשביל אלה שחיים עמו. למי הפקדנו חלק מעצמנו — והאם הוא בכלל ידע זאת?

הצגה

ספר בראשית עשוי כמעט כולו ממריבות בין אחים. ואז בא אהרן, הבכור, שמבשרים לו שהשליחות הוטלה על אחיו הצעיר. הוא לא עשה דבר הרואי: הוא שמח.

השאלה

מה נדיר כל כך בשמחתו של בכור בקידום אחיו הצעיר, עד שהכהונה ניתנה לו לעולם?

התשובה

"וראך ושמח בלבך" (שמות ד, יד); ברית הכהונה שניתנה לפנחס.

בתוך משפחה אחת, הנה אהרן, האח הגדול, שמח בקידומו של אחיו הצעיר ובשליחות שהוטלה עליו בידי הקב"ה. האח הראשון שמח בהצלחת אחיו הוא הוא. לכן זכה לתואר כהן, בברית עולם לו ולזרעו.

שני השתתף בתואר זה: פנחס. הוא ראה את ההתדרדרות, לא סבל אותה, התערב כדי לעצור את המגפה, וגם לו הובטחה הכהונה.

ואנו עצמנו נועדנו להיות ממלכת כהנים, שליחים אל העמים האחרים. הכרתנו נבחנת אפוא בדרך שבה אנו מכירים באחרים.

מסקנת הרב

האח הראשון שמח בהצלחת אחיו היה אהרן.

לקח לשולחן

קל לנחם אדם קרוב שנכשל; קשה מאוד לשמוח במי שמצליח יותר מאיתנו. יציין כל אחד את הצלחתו של אחר שהתקשה לברך עליה השנה.

היום השלושים ושלושה הוא למחרת הלב

הצגה

רבן יוחנן בן זכאי שואל את תלמידיו מהי הדרך שידבק בה האדם. אחד משיב: עין טובה; אחר: חבר טוב; אחר: הרואה את הנולד. הוא מעדיף את תשובת אלעזר בן ערך: לב טוב.

השאלה

מדוע הלב הטוב כולל את כל שאר המידות — ומה נשאר לעבוד אחרי היום השלושים ושלושה?

התשובה

אבות פרק ב: "לב טוב"; "לב" בגימטריה 32, "טוב" 17.

הלב הטוב כולל את כל שאר המידות. כשיש לב טוב, אין סובלים מהצלחת האחר; אין בזים לו, אין מנתחים את צדדיו השליליים: מתמקדים בצדו הטוב. "לב" בגימטריה שלושים ושתיים: לכן ההפוגה חלה ביום השלושים ושלושה לעומר.

וכשהגענו ללב הזה, מה מחכה לנו? ה"טוב", שגימטרייתו שבע־עשרה: בדיוק שבעה־עשר הימים המפרידים בין היום השלושים ושלושה לשבועות.

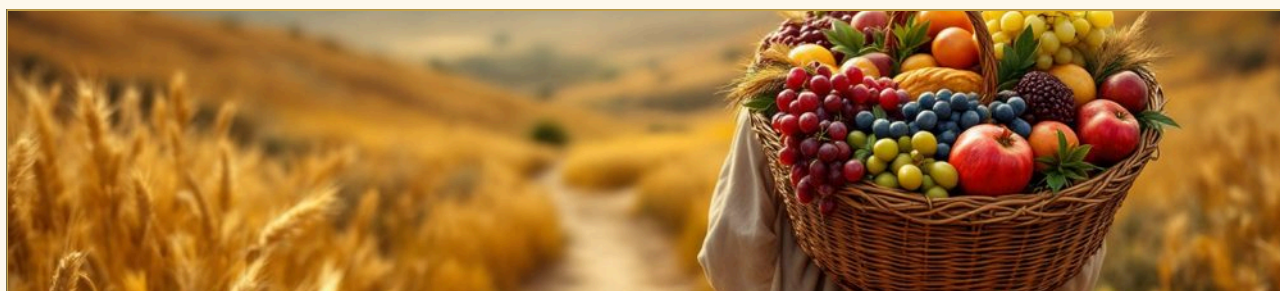
בתפילת שחרית אומרים "טוב יצר כבוד לשמו". שכן ה' ברא את העולם כדי שיכירו בכבודו, וכבוד עצמך הולך יחד עם כבוד האחר.

מסקנת הרב

כשיש לב טוב, אין סובלים מהצלחת האחר.

לקח לשולחן

אנו יכולים לדבר בשבחיו של אדם ולסבול בפנים מהצלחתו. יאמר כל אחד במי הוא מצליח לשמוח בלי מאמץ — ובמי לא.

הצגה

דרך העומר מעבירה אותנו מברית המילה, שבה מסכימים לחתוך מעצמנו למען הרע, אל לוחות הברית, ואחר כך אל הארץ. הרב מסיים במה שפירוש, בסוף הדרך, עושרה של הארץ.

השאלה

מדוע ארץ ישראל אינה פרי של כיבוש — ומה פירוש "ראשית"?

התשובה

"ראשית": ראשית פרי האדמה, וישראל הנקרא "ראשית תבואתה" (ירמיהו ב, ג).

עושר הארץ קשור מיד למקורו השמימי, שהרי הארץ היא מתנת ה' לעם ישראל. היא אינה מושא של כיבוש, אינה פרי הכיבוש: היא קודם כול ולפני הכול מתנת ה'.

זו מתנת עובר הבריא, הזה, הארץ, לעם שגם הוא עובר הבריא. לכן ראשית האדמה הולכת עם ראשית הבריא, ועם עם ישראל, הנקרא אף הוא ראשית. כולם קשורים אל נקודת מוצאם. וכשהכול קשור אל מקורו, אז הכול מחזיק, הכול באיזון מושלם.

מסקנת הרב

כשהכול קשור אל נקודת מוצאו, אז הכול מחזיק, הכול באיזון מושלם. זה מסר העומר.

לקח לשולחן

מה שיש לנו, האם כבשנו אותו או קיבלנו? יציין כל אחד עושר בחייו שהוא יכול "לקשור אל מקורו" במעשה של הכרת טובה.